

FEBRUARIE 1984

SUPPLEMENT EDITAT IN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

NAȘTEREA OPERETEI ROMÂNEȘTI

După 25 de ani, un eveniment deosebit la Suceava, inserat în pleiada manifestărilor grupate sub genericul „Zilele Ansamblului Artistic Ciprian Porumbescu”: premiera spectacolului cu opereta „Crai nou” de Ciprian Porumbescu. La reușita artistică a spectacolului și-au adus contribuția artiști profesioniști și amatori din municipiu, membrii orchestrei și formației de dansuri ale ansamblului, ai corului de cameră al Casei de Cultură a Sindicatelor din Suceava și formația instrumentală a profesorilor de la Școala Generală nr. 2. În regia artistică a lui Ilarie Curechiu, spectacolul a inserat printre protagoniști pe: Emil Havriliuc (conducerea muzicală și dirijorul orchestrei), Marian Palade (dirijorul corului), Viorel Vatanianu (coregrafia), Constantin Molocca (scenografia), Mihai Petrescu (corepziție), rolurile principale fiind interpretate de Aurel Tădoșe (Moș Corbu), Henna Horvat (Dochița), Traian Straton (ispravnicul), Alexandru Dumbravă (Leonas), Marilena Oprea (Anica), Gavril Turci (Bujor).

Preocupări de a se realiza lucrări muzical-dramatice originale au existat odată cu formarea primei generații de compozitori ai secolului al XIX-lea: Alexandru Flechtermacher, Eduard Caudella ș.a., însă dezideratul a fost îndeplinit abia spre sfârșitul veacului de Ciprian Porumbescu. Artistul de la Stupca e acela care, prin Crai nou, a dat naștere primei operete românești în adevăratul sens al cuvintului, deschizând astfel drumul speciei culte.

Stabilindu-se ca profesor la Gimnaziul Român din Brașov, compozitorul Porumbescu a aflat un climat prielnic intrupării visului urzit pe cînd colinda cu căruța, plaiurile Tării de Sus. Numai în câteva luni a realizat și definitivat partiturile operetei Crai nou și, împreună cu un grup de prieteni și colegi entuziaști, a pus la cale montarea unui spectacol muzical-dramatic, cu ajutorul financiar și regizoral al negustorului Ion B. Popp. La modesta pensiuie de lingă Gimnaziul „Andrei Șaguna”, botezată în glumă de profesori Masa calcilor, s-a angajat orchestra, s-au distribuit rolurile, s-au stabilit cele necesare punerii în scenă ș.a. Ciprian Porumbescu a avut în vedere aproape totul, pînă și cele mai mici amănunte. În aceste împrejurări deosebite, Ciprian Porumbescu nu s-a manifestat numai ca scenograf, dirijor, compozitor, ci și ca impresar, ocupîndu-se de contractarea sălii în care urma să facă repetițiile și apoi să dea spectacolul, de afișe, de folosirea încasărilor în scopuri filantropice naționale ș.a.

În seara zilei de sîmbătă, 27 februarie stil vechi, (11 martie stil nou) 1882, la ora 19, în sala mare a Gimnaziului Român din Brașov, Ciprian Porumbescu a dirijat, în premieră absolută, compoziția sa Crai nou. Că această realizare a constituit, pentru locuitorii de la poalele Timpei, Șapte Sate, Rîșnov, Bran, Ghimbav, Cristian și alte așezări românești din Țara Birsei, un eveniment cultural memorabil o dovedesc și numeroasele informații, anunțuri și cronici apărute în șapte numere, din martie 1882, ale Gazetei Transilvaniei, precum și în revista Noua bibliotecă română. Ziarul de limbă germană Kronstädter Zeitung, în articolul din 15 martie 1882, intitulat „Crai nou” operette von Porumbescu, relatează: „Reprezentarea operetei Crai nou... a fost primită cu vînzarea tuturor biletelor și cu multe aplauze. La entuziasmul general nu au contribuit numai simpatia națională, ci, trebuie să recunoaștem, și compoziția și determinat aplauzele specialiștilor... Opereta este compusă cu multă iscusință, mai ales corurile sînt lucrate splendid”.

În timp ce pe locuitorii din depresiunea Birsei i-au entuziasmat omniprezența inflexiunilor cîntecului popular și citatul muzical-folcloric, pe criticii i-a impresionat faptul că noua realizare compozitională respectă tehnica, forma și cerințele genului de operetă vieneză.

În Crai nou se întrepătrund două zone de influență ce se înmănunchiază într-un tot unitar. Elementul profund, persistent, dominant, care a întinerit cea mai perenă parte a compoziției lirico-dramatice este folclorul românesc și el iradiază chiar și asupra formelor tipice de proveniență elasic-vieneză. În limbajul armonic porumbescian, valsul, marșul instrumental și vocal-instrumental capătă intonații folclorice.

Odată cu lansarea operetei Crai nou, Ciprian Porumbescu a pus piatra de temelie a teatrului lirico-dramatic românesc și a inaugurat, cu succes, ridicarea folclorului la rangul de limbaj artistic național.

Paul LEU



Traian Brădean, Iacob Lazăr: „Eroism” (detaliu din mozaicul de la I.U.P.S. Suceava)

Eu am vegheat

Eu am vegheat de cînd mă știu ascuns în arbori, ori în dulce riu, în norii iuți — alunecoase mări — iviți pe cer de nicăieri.

Eu am pîndit apusul cum apune, spre liniștea lui cădere în alt miine și zorii singerii i-am așteptat cuminte iscînd volute, nerostind cuvinte.

Și tu treceai, ușoară și tăcută prin trupul meu ca o lumină mută spre locul pîndei unde-albeau în stoluri riuri de fluturi, tainice ocoluri.

Zi după zi și noapte după noapte teiul bătrîn mă-ntinera cu șoapte și fluturii, în valuri nesfîrșite, mă-mpresurau la ore asfințite.

Tirziu, foarte tirziu, cînd noaptea se-ntea și cînd ploua cu pace pe pămînt, am încercat să strig, dar

numa-n gînd...

George DAMIAN

LIMBA NOASTRĂ (6)

LIMBA ROMÂNĂ

CA „PALIMPSEST CULTURAL” (2)

Capacitatea internă de dezvoltare a limbii, un alt considerent pe baza căruia limba se înfățișează ca un palimpsest cultural, iese mai pregnant în evidență în lexic (în special în formarea cuvintelor) și în sintaxă (în construirea propozițiilor și a frazelor, a enunțurilor de cele mai variate dimensiuni).

Din rădăcina subst. *țară* (moștenit din latină), cu sufixul *-an*, s-a format în limba română derivatul *țărăn* „lucrător al pămîntului; locuitor al satului” (cărui îi corespund, în alte limbi române, formații proprii acelor limbi: fr. *paysan*, it. *contadino*, sp. *campesino*), din rădăcina adj. *noiu*, *-ă* (și acesta moștenit din latină), cu prefixul *in-* (de asemenea moștenit, în structuri neanalizabile, ca *încălță*, *îmbracă*) și cu sufixul *-ire* (moștenit în *ieșire*, *venire*), s-a format derivatul, propriu românei, *înoire*. Din adjectivul *bun*, prin schimbarea părții de vorbire și folosirea cuvintului în contexte specifice adjectivului (conversivitate), s-a format substantivul românesc, de gen neutru, cu același complex sonor. Din urarea *Mulți ani!*, prin combinarea elementelor ei constitutive într-o rostire în tempo rapid, s-a format vechiul verb *mulțami* (în limba literară actuală: *a mulțumi*). Cuvinte de felul

substantivelor *țărăn*, *înoire*, *bun*, al verbului *a mulțumi* pun în evidență capacitatea „creatoare” a limbii române, ele sînt — după expresia curentă în lingvistică — formate „pe teren” românesc (nu sînt nici moștenite din latină, dar nici împrumutate din alte limbi).

Capacitatea „creatoare” a limbii noastre este demonstrată și de asimilarea la sistemul ei a elementelor împrumutate din alte limbi. Deși în maghiară și turcă nu există categoria gramaticală a genului, substantivele împrumutate în română din aceste limbi au căpătat totuși forme distincte în gen (*mester* — masc., *vamă* — fem., *oraș* — neutru, din maghiară; *bostan* — masc., *musacă* — fem., *chibrit* — neutru, din turcă). Rădăcini și afixe de cele mai diferite origini (moștenite și împrumutate din surse variate) au dat naștere unor derivate numeroase, proprii românei: *casnic* (rădăcina unui substantiv moștenit din latină, *casă*, și un sufix slav, *-nic*), *voinicel* (o temă nominală slavă, *voinic*, și un sufix moștenit din latină — *-el*), *orășean* (rădăcina împrumutată din maghiară, sufix moștenit din latină) etc., etc.

Constantin DOMINTE

autograf

MIRCEA ȘERBĂNESCU

„PUȚINTEL FILOLOGUL” SADOVEANU

La 3 aprilie 1956, în trecere prin Timișoara, marele Sadoveanu a dorit și o întâlnire cu scriitorii acestui oraș. Am fost primiți, ca atare, la reședința sa de oaspete, cocheta vilă de pe Bulevardul Victoriei care, din pricina celor trei grații în basorelief de pe frontispiciul ei, este numită în partea locului „Casa cu trei fete”. E de la sine înțeles că momentul rămîne memorabil, veșnic sub un jet de lumină, așa cum orice întâlnire cu oamenii de seamă ai unor vremi își au locul exclusiv în partea neuitărilor.

„Baltagul” a fost subiectul principal al convorbirii, deși au fost atinse și cîteva aspecte de limbă. Doar Sadoveanu însuși recunoaște despre sine, cu moldovenească dulceață, că e „puțintel filolog”. De aici, Șerban Cioculescu, cu tonul sigur al cercetătorului literar, face sublinierea apăsătoare că scriitorul era „un filolog în toată puterea cuvintului” și aceasta intrucit meditează „asupra cuvintelor și valorilor lor estetice, interesîndu-se de etimologia lor”. Prilej nimerit de citare a unor studii dedicate limbii de către scriitor — „Despre limba literară”, „Limba povestirilor istorice” și altele.

Și Lovinescu pune în gura celei de a patra ursoare la nașterea marelui meșter al cuvintului românesc — „Darurile celorlalte zine nu și-ar fi de nici un folos de nu le-aș adăuga darul meu: la ce-ar servi emoția de nu i-ai putea găsi expresia? Îți dăruiesc, deci, puterea de a comunica și altora!”. La rîndu-i, D. I. Suchianu relevă frumusețea variantei „Miorița”, descoperită de Sadoveanu: „încă mai frumoasă decît aceea a lui Alecsandri”. Argumentului de frumusețe i se adăugă unul din pură filologie, adică de „meditație” asupra cuvintelor; astfel, Sadoveanu pune sub semn de incertitudine varianta Alecsandri a versurilor „Tu, mioara mea, / Să te-nduri de ea”, din pricina verbului „a îndura”, care în textul cules și jubit de el suna astfel: „Tu de măica mea / Nu te îndura / Tu să-i spui curat / Că m-am insurat” etc.

Includ tot „puțintel filologului” unele sporadice legături cu oamenii ai locului pe cînd se afla în cură la Băile Herculane. Îmi relatau niște intelectuali bănățeni, la fel de împătimiti ca și scriitorul în indeletnicirea pescuitului, despre interesul cu care erau descuși în legătură cu limba localnicilor, ori de cîte ori avea loc o astfel de întâlnire. Astfel de mărturii, din nefericire, s-au pierdut, nici măcar scrijelate — fie și cu stîngăcie — în vreuna dintre măruntele și atât de des uitatele publicații.

Emoția bănățeană să evoc convorbirea pe care am găsit-o publicată în revista bănățeană „Suflet nou” (1934—39), într-un număr din octombrie 1935, dedicat în întregime Iașului cultural, Iașului luminii. Printre personalitățile de seamă ale marelui oraș moldav nu putea să lipsească Sadoveanu. Reporterul îl caută pe scriitor acolo unde acesta își avea „cuibul de vultur”; el relevă acel ceva „măreț” al clădirii de la Copou, precum și turnul „cu geamuri mari, luminoase, unde scriitorul își are camera de lucru”. Convorbirea se desfășoară însă în chip firesc, pe o bancă în grădina casei, intrucit acolo își aștepta Sadoveanu oaspetele „cîntînd manuscrisul de cinci caiete al unui începător”.

L-a întrebat: „Aici aveți o liniște olimpică. Unde scrieți?”

„De preferință scriu acolo sus (în turn), dă răspuns scriitorul. Dar atunci cînd mi-e a serie, scriu oricum și oriunde, pe genunchi, în tren. La scriitor este același fenomen ca la o femeie gravidă: naște unde o apucă facerea, în tramvai, pe stradă”.

Altă întrebare: „În opera dumneavoastră aveți ceva despre bănățeni?”

„Nu, sună răspunsul. Am trecut prin părțile bănățene, dar treacănt nu contează. Scriu numai după ce stau mai mult în mijlocul oamenilor, în mod neoficial — și văd lucrurile de-ămîntuț”.

— Vedeți asemănări între Banat și Moldova?

— Da, adînci asemănări. Am scris, mai de mult, un articol în „Viața românească” în care arătăm cuvinte și datini comune. Cuvintele „nană”, „prau” (praf), „curechi”, „pită” etc. și întrebuințarea excesivă a perfectului compus pentru acțiunea trecută — ne sînt comune, spre deosebire de alte provincii. Mai este apoi delicatetea și poetical care aici a fișnit în literatură, iar la dumneavoastră s-a cristallizat în neîntrecute creații muzicale”.

De cîte ori recitesc convorbirea din „Suflet nou”, din neuitarea momentului timișorean al scriitorului și al nostru, al celor prezenți atunci la întâlnire, vine ecou de glas așezat și blind, puțin tărăgănat și indulcit, atît de asemănător cu felul domol de a vorbi al bănățenilor.

A PRIVI

VOCILE

Vocea spărgătorului de nuc

De-o viață întreagă visez
înfrîngerea coji prin miez!Vocea inginerului Apolodor, întors la
DamascCel mai lung pod pe care l-am făcut
e cel dintre sfîrșit și început.

Vocea sultanului către sclava sa

Dacă mai umbli haihui, ca un ban,
nu te mai las să citești din Coran.

Vocea vrejului rătăcit prin cimpie

Cedează vitamină și bob și păstăie
contra o gură de apă de ploaie!

Vocea parașutei visînd că nu se deschide

În suburbia vechiului coșmar,
de azi a mai sosit un locatar!

Vocea zăpezii, topindu-se

De-aș fi ascultat de-al șaptelea simț
n-ajungeam într-un șanț din Binținț.

Vocea oalei la maturitate

De cine se arde o dată bine
numai lutul și golul rămîne!

Marcel MUREȘEANU

O sindrofie la Lorena (ori Viviana) într-o casă „cu geometrie latină”, chipul „conglomeratului de omenire” dintr-un proces public (mimarea procesului și culpa latentă ca-n Dürrenmatt, celebra *Pană de automobil*), cuplul și condiția sa precară în „marele corp social”, ambițiile „frustrate și sârăce”, planeta și pansexualismul, „aruncăturile afective” și „creditața hatului”, viața care „se deapănă ca o frază în care nu poți schimba ordinea cuvintelor”, trupurile „care fac trupuri și trupurile care fac evenimente” sau trupurile „care-și pierd pofa de universalitate”, Yusef venit să studieze medicina „cite forme de izolare are lumea”, holul tribunalului sau cum „viața este ca înșiși o probă judiciară”, cum ziua poate trece „ca o propoziție simplă” despre: „adevărul care vine din șase părți”, despre „jumătatea frumoasă a păcatului”, despre cum „sacvila electroce pe stîncă și oul cade”, despre cum „nu poți fi planetar în fiecare zi”, despre moartea și operațiile estetice ale lui Hrisant Hrisocelu de Bucovina și despre alte... iată bătaia lungă și scurtă a prozelor scrise pe care Vasile Andru le-a adunat într-o zi spre sfîrșitul secolului.

Scritorul a deschis aici un theatrum mundi unde recuzita are sutul și pirotecul vieții „de carne y hueso” (Uamuno). Protagonistul în genere e una cu omul în genere, păcătos și

pur, omul — supravegheat insistent de naratorul (corintic din *Arca lui Noe*) insinuat/insinuant în somptuoase paranteze fatice (cum, bunăoară, la Breban sau Pardiu: „Eu (naratorul) n-am fost prezent de la începutul dezbaterei; nu știu amănuntele, dar îmi dau seama că esențialul...”) declarându-și — și se poate crede,

hologie, juridică, etnografie și antropologie, comunicații (tele)comunicații, care concură într-un viu război al ideii pentru care se luptă și (se) sfîrșesc altfel de camilpetrescieni bizari și serafici, „răzvrățiți pe ei înșiși”, desprinși din propria lor „meserie de a trăi” (Pavese). Afectiv — imaginativ — conceptual ori imaginativ —

vrescul, fișele, testele, călătoriile, categoriile: „vii, libere, autentice și mirate” joacă (într-o singură carte: *iaful de a fi viu*). Biblioteca există, rafturile / paginile ei sînt teme și fundamentale, existența continuă ca spectacol, cititorul se „asmută” pe el însuși: „Istoria și sufletul omenesc, suprapuse, produc punga cu doi bani”.

Densă și subțire, categorică, tragicomică și laconică („propozițiile scurte sînt ceea ce-mi trebuie azi. Ele au contur de piatră cioplită, sunet de grîunțe, concretețe de obiect bine delimitat”), silogistică și aforistică (un zelos ar putea scrie încă o (altă) carte din cele 174 de pagini ale volumului), brută pe alocuri (cu însuși consimțământul autorului — *Variante la sindromul melancolic, Satul cu 1333 de suflete vii, Corp traversînd un cadru*), O zi la sfîrșitul secolului este un op subțire, acrisit și plăcut „amorisitor”.

Nichifor Coțariu al discursului, Vasile Andru, afurisit și hirsut virtuoz în idee și stil, își săvîrșeste, în limitele genului mic, o capodoperă mică și delicioasă. Morala? „La urmă ar fi așa, o presimțire de bibliotecă universală care arde, într-o știință”.

Dumitru BRĂDĂȚAN

* Vasile Andru, *O zi spre sfîrșitul secolului*, Ed. Cartea Românească, 1983.

„Cînd eram bucuros, iarba țării creștea mai înaltă”

O formă de zile mari: „azi sînt receptiv pînă la os”. Romanul e un metaroman, literatura e metaliteratură, așa cum *Don Quijote* se citește ca o parodie a romanului cavaleresc și, totodată, ca un „act” propriu, superior.

Cartea e poetică a vieții și a morții, o dialectică subțire a succesului și deșingoladei prinse surprinse într-un „mare corp social” tivit cu nexuri exacte ori utopice scoase din: astrofizică și inginerie genetică, psi-

afectiv — conceptual (Monso), naratorul se adună dintr-o risipă de colaje, contestă tabuuri și iubește contrapunctul, aleargă excentric pe marginea vieții (prin mijlocul ei) și, în conotații nu tocmai extravagante, înțreține o notă colocalivă (biografică și melancolică — inorogul?) succombînd și înviorînd într-un puzzle captivant (reconfortant) din holomeri ludici amestîndu-(te, se) ca un roman pe care bibliotecarul Jorge Luis Borges tocmai l-a scormit în Babelul său. Li-

ratură, rămasă vacantă după Ieca Morariu.

Planurile însă s-au risipit, iar lucrurile s-au derulat apoi într-un mod imprevizibil. Eusebiu Camilar a ajuns membru corespondent al Academiei, iar Dragoș Vicol a făcut saltul calitativ care l-a propulsat printre bunii noștri scriitori. Mi se pare, acum, că sînt incredibile evenimentele tragice care ni i-au răpit în plină putere de creație pe Eusebiu Camilar și pe Dragoș Vicol. Am rămas în urma lor, ca și alții, ca să culeg florile minunate din scrierile pe care ni le-au dăruit. Bucovina poate fi mîndră că i-a avut pe acești doi oameni dăruți cu talentul minunat al scrisului în care au crezut.

Petru REZUȘ

PERMANENȚE

Bădia Zebi și Dragoș

Reprezentăm trei generații și ne mîndream cu aceasta, parcă ar fi fost o victorie asupra timpului. Eusebiu Camilar, Petru Rezuș și Dragoș Vicol. Au căzut, unul după altul. Zebi și Dragoș Vicol, numai eu am rămas pe ruinele Ierihonului, să-mi aduc aminte de prietenii mei de altădată. Eusebiu Camilar, acest mare suflet de arboreescan, era mai în vîrstă cu trei ani decît mine și cu zece decît Dragoș, dar el adăuga și anul japonez și se bucura totdeauna că este „bădă”. Așa îl îndrăgeam și așa îi spuneam acestui scriitor al meleagurilor noastre. Publicasem o recenzie la romanul lui, *Valea hoților*, în ziarul *Lupta poporului*, iar

el îmi ținea o „conferință” pe marginea ei. Avea o mîndrie a lui, pe care noi i-o respectam. Spunea că din Udești, un „sat pîrlit” pe vremea aceea, n-a mai ieșit nimeni cu fruntea în lumină ca el. Noi îi dam dreptate, sinceri în adîncul nostru, dar cu selipiri șăgalnice în priviri. Așa numai de-ai zmului, ca să-l pornim la vale, fiindcă avea talent cu carul, dar îl plăcea să se și laude, ceea ce pe noi ne amuza.

Îl amuza mai ales pe Dragoș Vicol, spiridus neastîmpărat în acei ani 1947—1949, cînd îl chemam din Rîdăuși la sezoarele noastre, încropite de bine, de rău, în Suceava. Au mai rămas poezii D. Florea-Rariște,

G. Antonescu, C. Rotariu, Ghedeon Coca, prozatorul Pan Solcan și puțini alții, ca să mai dea mărturie pentru acele încercări ale noastre de a înghimba ceva în Suceava. Eusebiu Camilar colaborase la antologia *Floare de gînd*, alături de noi, apoi ne lăsase să ne descurcăm și nu ne-am putut descurca în nici un fel.

Dragoș Vicol îmi zîmbea, plin de afectiune. Îu aveam alte păreri și încercam să rămîm în Suceava la o facultate cu profesori de la filologie, istorie și filozofie, fiindcă mă legasem de acest oras. Ceea ce am dorit noi atunci nu s-a împlinit decît mai tîrziu, iar astăzi Suceava este oraș universitar. Făceam planuri. Dragoș Vicol trebuia să-și termine studiile și să fie asistent la catedra de lite-

DICTIONAR (X)

24. CANTEMIR, VASILE (23.IV. 1794 — 1835), autor al unuia dintre *primele dicționare românești*. Fiu al unor mazăli, a lucrat ca dragoman la agenția austriacă din Iași (1809—1826). Între 1826—1827 redactează (probabil fără a fi cunoscut *Lexiconul de la Buda — 1825*) *Deutsch-Moldanisch-Französisches Wörterbuch* (bearbeitet von Basilius Kantemir k.k. Agentienkanzler zu Jassy, 1827). Lucrare impresionantă care, în cele 11 tomuri, cuprinde peste 4000 de pagini. Din păcate, lucrarea a rămas în manuscris. Cheștiunea tipăririi acesteia a prilejuit însă constituirea în februarie 1847 a primei societăți literare și culturale din Bucovina, avînd ca scop „prin unită conlucrare a tuturor mădușurilor nu numai lexiconul acestuia în tipar a-l da, ci și mai departe pentru ridicarea adînc căzutei limbii, literaturii și culturii, naționale a purta.

25. CALIN, CONSTANTIN (22. VI.1940, Udești — Suceava), critic literar. Urmează școala primară în satul natal (1946—1953), o școală medic militară la Iași (1953—1956), cursurile Școlii de Ofițeri de Arti-

lerie din Brașov (1956—1958), Facultatea de Filologie din Iași (1958 — 1963). După absolvirea facultății lucrează ca preparator apoi asistent la Catedra de literatură a Facultății de Filologie de la Institutul Pedagogic de 3 ani din Bacău. Din 1969, redactor la revista „Ateneu”. Între 1971—1973, președinte al Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Bacău. Acum redactor și titularul foiletonului de critică literară al „Ateneului”.

A debutat în 1963 în „Gazeta literară” sub pseudonimul C. S. Rusu, cu o notă despre Nicolae Velea. Ulterior a publicat studii de istorie literară, cronici literare și dramatice, articole culturale și sociale, interviuri, traduceri în revistele: *Astra, Ateneu, Contemporanul, Cronică, Familia, Luceafărul, Orient, România literară, Vatra* etc. A prefațat și postfațat volume din operele lui Delavrancea, Hogaș, Eusebiu Camilar.

Studiile critice, vădese o largă cuprindere a fenomenului literar românesc, o bogată cultură universală, precum și o surprinzătoare mobilitate intelectuală. Majoritatea acestora se remarcă prin sobrietate și seve-

ritate științifică, printr-o nuanțată înțelegere a faptului de cultură în general.

În prezent lucrează la finalizarea unui studiu complex asupra vieții și operii lui George Bacovia, precum și la o *Introducere în opera lui Perpessicius*.

26. CHELARIU, TRAIAN (21. VII.1906, Dărmănești — Suceava, 4.XI.1966, București), poet, prozator, dramaturg. În 1926 termină liceul la Suceava. Urmează studii universitare la Cernăuți, Paris și Roma. În 1926 obține doctoratul în filosofie. Debutază în „Floarea soarelui”, în 1925. Versurile din volumele *Exod* (1933), *Trei plachete* (1934), *Zaruri* (1936), *Aur vechi* (1936), *Versuri de după-amiază* (1940), *Ballade și strofe răzlete* (1943) se află sub influența marilor poeți ai vremii: Argeșei, Barbu, Blaga. Atunci cînd poezia dă frîu liber propriei sensibilități, lirismul autentic țîșnește spontan: „Pădurile ard aur în apus, / cîmpia vine dinspre est — / nici-cînd n-am fost mai liber ca-n acest / colț de pămînt căruia m-am supus”. În postumele *Scrieri lirice* (1970), *Scrieri lirice* (1973), cuprin-

zînd în cea mai mare parte sonete, surprinde limpezimea filonului liric decantat de influențele anterioare. Volumele *Necmoscuita* (1972) și *Zilele și umbra mea* conțin nuvele și proză memorialistică. Piesele din volumul de *Teatru* (1976) se adresează mai mult intelectului și mai puțin scenei.

Referințe (selectiv):

24. Loghin, Constantin — *Istoria literaturii române din Bucovina, 1926—20—21*.
25. Trandafir, Constantin — „Viața românească”, 1975, nr. 4. Dimittiu, Daniel — „Convorbiri literare”, 1975, nr. 10; Părvu, Sorin — „Convorbiri literare”, 1982, nr. 1.
26. Cîrghăreanu, Ov. S. — *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, 1974, 185—187; Popa, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, 1977, 143—144; Calin, Constantin — *Traian Chelariu*, în „Ateneu”, 4, nr. 9, septembrie, 1967.

Octavian NESTOR

CARTEA LUNI

PRODUȚIA DE TEXTE

„Este sau nu este dimineață.
Ești sau nu ești lingă mine.
Sînt sau nu sînt în camera mea.
Sîntem sau nu sîntem de acord. (...)”

Intrăm în adîncul acestui subiect. Îi dezvoltăm resursele. Îl facem acțiune. Îl supunem la probe. Rezistă! E făcut dintr-un material foarte rezistent. Materialistul ar spune:

— Crește singur din el însuși!

Ca o povestire. Ca o poveste sau ca orice în ordinea asta. Chiar ca o veste. Ca gîndul, că-i oricum ordonat. Vine singur la rînd. Își însușește singur dreapta măsură. Cunoaște limitele și vrea să trăiască în armonie între ele. Nu se limitează la asta. Își face loc pentru mai multe.”

(Desant '83. Antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri, Editura Cartea Românească, 1983).

Volumul colectiv de proză scurtă (era să scriu volumul de proză scurtă colectivă) *Desant '83* este prefațat de Ovid S. Cîrghăreanu, mentorul cenaclului universitar „Junimea” din București și cuprinde texte semnate de Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, George Cusnăreanu, Ioan Lăcustă, Constantin Stan, Marius Bădișescu, Emil Paraschivoiu, Hanibal Stănculescu, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Iova, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Ene, Mihai Rogobete, Va-

lentin Petculescu, Maria Holmeia și Mircea Cărtărescu. Cei optsprezece autori ne oferă nu proză, ci dovezi că ar putea să scrie oricînd proză, cunoscînd bine tot felul de tehnici narrative, de la cele simple și ingenioase și pînă la cele sofisticate și lipsite de fantezie. Pe unele le-au împrumutat din diverse literaturi străine. Pe altele le-au inventat ei înșiși, cu un neastîmpăr de elevi inteligenți care — aplicînd parodic recomandările profesorului de limba română — ajung la concluzia că în propoziția

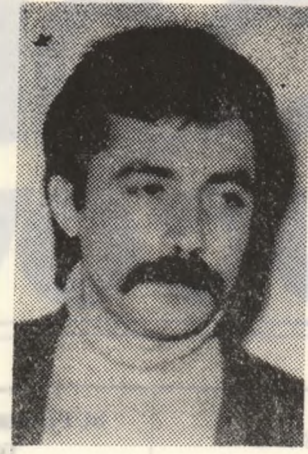
„Venea o moară pe Siret” subiectul este „Venea” („Cine omoară pe Siret?”... „Venea”).

După cum declară și după cum și procedează, acești fani ai modernității scriu nu schițe, nuvele, povestiri, ci texte. Cel mai cunoscut dintre ei, Mircea Nedelciu, explica într-un interviu că socotește perimată mistică actului creației, căruia îi substituie cu plăcere noțiunea laică de *inginerie textuală*. Cu alte cuvinte scrișul ar însemna pentru textualiști altceva decît compunerea de mesaje în cadrul dat al unor genuri fetișizate și anume o fabricare de sintagme pe baza unor tehnologii eficiente. Aici apare însă și fisura: eficiente din ce punct de vedere? Autorii în cauză consideră că și-au atins scopul declanșînd o proliferare vertiginosă a textelor pe baza unor structuri literare prin excelență proliferante. Ei judecă la fel ca un cibernetician care apreciază programul introdus în calculatorul electronic și nu operațiile propriu-zise efectuate de calculator. În cibernetică opțiunea are îndreptățire. Dar în literatură printre criteriile de maximă importanță ale valorii se numără *unicitatea* și de aceea ne interesează nu cartela perforată (care prin definiție este un element de multiplicare), ci rezultatul acțiunii creatoare, singular, irepetabil. Bineînțeles că lite-

ratură, cu nesfîrșita ei putere de născocire, face un mijloc de seducție și din etalarea secretelor de fabricație, însă spectacolul nu se poate reduce la atît. Eficiența, aici, trebuie măsurată nu după principiul „productivității”, ci după acela al calității emoției. Nu întîmplător în antologie se remarcă tocmai autorii care integrează în texte o experiență existențială misterioasă, în legătură cu care simțim că n-am putea-o reface în laborator. Este vorba de Sorin Preda, Emil Paraschivoiu, Maria Holmeia, Ion Bogdan Lefter.

Revenind acum la antologie în ansamblul ei, țîn să mărturisesc că, deși o privesc cu scepticism, o consider totuși o apariție-eveniment. De ce? Pentru că are ținută intelectuală și dovedește o extraordinară fervoare în profesarea literaturii. Nu cuprinde literatură, dar cuprinde numeroase ipoteze în legătură cu literatura, stimulîndu-ne spiritul polemic și imaginația. Asemenea atitudini pregătesc scrierea marilor cărți. Și apoi, este impresionantă comuniunea spirituală dintre acești tineri, care cred în scris ca într-o salvare, oricîtă ironie ar afișa la adresa indeletnicirii de scriitor. Ei aduc o necesară încălzătură de electricitate în acalmia literaturii actuale.

Alex. ȘTEFĂNESCU



VICTOR RUSU

Cîntec de despărțire

1. (Într-o casă de melc)

Acum stau aplecat peste lemnul mesei ca deasupra unei mări nebrăzdate de nici o corabie, de nici un pește săgetat-n adînc și te privesc cum pleci. Fără-necutare mă gîndesc la căleiiul tău care atinge podeaua și apoi se ridică mirat ca și cînd s-ar tăia într-o casă de melc; fără-necutare mă uit la ce se întîmplă cu aerul: cum se despică în două în fața genunchiului tău de aripă înainte de zbor și aștept apăsarea de piatră a cerului să mă strivească pînă la lacrimă.

2. (Mi-au spus că ești de pe țîrm...)

Mi-au spus că ești de pe țîrm cea mai întunecată piatră, cel mai subțire năvod, cea mai departe de atîns amintire, mi-au spus că ești din văzduh cea mai înghețată lacrimă din ochiul stelei, cel mai otrăvit ou de vultur, cea mai întreagă privire, mi-au spus că ești dintre toate cîte se află piatră pe care se pune capul meu să adoarmă, cămașa de sînge pe care o-mbrac dimineață de dimineață, vîrfurile tăioase al cuștului care zboară spre mine.

3. (Ei nu spuneau cuvinte...)

Ei nu spuneau cuvinte. Ei spuneau vîntul care usucă fața pămîntului. În ochii lor nu era privire, ci lacrimă tulbure. Pe umerii lor în loc de haine stăteau minile soldaților și-n inima lor, înfipite, rugineau cuștele zorilor.

4. (Voi, vînturilor care mă căutați...)

Voi, vînturilor care mă căutați prin toate pădurile unde m-aș ascunde, aflați că nimic nu veți putea înțelege de la singele meu, nici măcar să vă încălziți minile într-insul nu veți apuca. Lăsați-vă armele într-o parte și alerțați după altă ispită. Ce-i al meu e mereu în afară de mine: în mările-adînci o să-mi aflați leșia trupului și-n văzduhul înalt harnica desfrunzire.

5. (Va fi o zi cînd peste ochiul acesta...)

Va fi o zi cînd peste ochiul acesta care te-a iubit cum nimeni nu te-a iubit vrodată va trece vulturul în rostogolire cu ascuțită gheară spulberînd steaua de unde chipul tău își căuta ogîndire și cînd o haită de piatră va birui între lucruri și semne. Iubit, atunci ochiul meu ce va sta să însemne?

6. (Caii pășteau de-a lungul drumului...)

Caii pășteau de-a lungul drumului pe unde pasul tău plecase rupîndu-se încet de trupul meu neștiutor și adormit în iarba. Un bici albastru, orizontul mă plesni în ochi și ploaie deasă începu să cadă pe sticla depărțirii dintre noi. Am început să strig prin fumul alb și rece. Cuvintele se răsucau în stîlpi de sare și de frig.

7. (În acea dimineață orașul se pustii...)

În acea dimineață orașul se pustii de toate culorile lui. Cîntecul albastru al norilor se prefăcu într-o gheară deasupra riului, drumul alb ce urca împreună cu tine-n văzduh se chirci împușcat la picioarele mele și toate pădurile se îngustară pînă la un tăiș peste care cădeau ploii fără de conținere. Mi-am zis că sînt așa de bătrîn că aș putea muri de un singur cuvînt ce l-aș spune.

„...în spațiul pur al ideii“

Ajunsa la vîrsta interioară a deplinătății fără a se fi adunat încă într-un volum și arereori publicată de revistele noastre, poezia lui Mircea Tînescu (apropierea la numai o literă de numele unui poet cunoscut este, cu adevărat, absolut intimplătoare) este tentativă sinceră de cristalizare în cuvînt a unei stări de supremă tensiune.

Mircea Tînescu nu „compune“ poeme, ci se comunică. Mai bine zis, încearcă să se comunice în ceea ce este în el grav și nerepetabil, totdeauna sceptic, dacă nu torturat de îndoieli în privința rezultatului demersului. Mereu cenurat de conștiința obsesivă a limitelor cuvîntului, comunicării, cului, înțelegerii, existenței și mai ales de fatalitatea entropiei micro și macrocosmosului, mereu fascinat și catalizat de certitudinea certitudinilor — recea, nepieritoare lumină a spiritului —, nu coboară mai niciodată poezia în lirism sentimental, ci își descoperă revelațiile și impasurile în spațiul pur al ideii. Amăgitoarelor și dulcilor tristeți ale cărții le preferă durerea adevărată și virilă a confruntării cu întrebările eterne cărora, ca poet cu coardele harfei „sodate pe os“, nici nu ambiționează să le dea o soluție, ci doar să le descopere cele mai grave și mai tăioase formulări. De aceea, credem, nici nu urmărește să scrie frumos în sensul calofil al cuvîntului (uneori chiar lasă impresia că intenționat mutilează frazările prea cristaline), ci cit mai exact și sincer, în sensul surprinderii prin disecție pe viu și fără anestezie, a stării poetice generatoare: „se poate risca pe marginea lumii / imaginea stabilității / sedere pe cornișa de fum / picioare se scaldă-n eter / stele căzînd ating cu aripa (o șoaptă) / veșmintul decolorat adie de umbră / cad pudră șirag ani rușoși (inutilitate) / visul are un ochi în care începe hăul“.

Nevoia acută de autenticitate, urmărirea ei obstinată, conferă poemelor un pronunțat aspect de discontinuitate. De aici, impresia de ermetism sau măcar de aderență la poezia supraprealistă, ceea ce, în poezia actuală, ar fi echivalent cu manierismul. În realitate, poetul a depășit, sau nu a cunoscut niciodată, asemenea tentații adolescentine. Este, în fond, vorba de o riguroasă evitare (după modelul barbian, dar nu la modul epigonic) a verbozității ornate sau inutile și a gestulației lexicale pletorice, în consecință, de o sinceritate gravă și de o superioară concentrare a ideii. Rădăcinile acestei modalități stilistice trebuie căutate în atitudinea filosofică a poetului care a realizat că, pentru a putea pune întrebări esențiale, este interzisă plonjarea cu ochii închiși în hăurile inconstienței.

Subsumată Gîndirii, poezia lui Mircea Tînescu posedă virtutea de a fi lucidă fără să se dizolve în abstracțiuni și exerciții de logică: și, de asemenea, de a fi realistă în sensul bun al cuvîntului, adică de a nu practica autoiluzionarea factice ori superficial-sărbătorească în plan gnosologic și ontologic. Ca urmare, al său „șarpe gnos“ nu este un Ureus, e doar spirala care susține pe verticală turnul cu-ului — emblemă a solitudinii asumate a poetului. Trebuie precizat aici că acest simbol nu are mai nimic comun cu accepția lui romantică, ne mai fiind turnul izolării orgolioase, determinată de conștiința superiorității și a damnării, ci al singurătății necesare contemplării și autocontemplării. Sensul lui este de spațiu al vegherii și așteptării tragice a unor definitive semne-revelații venite din lăuntru: „nu știu cît de gol este locul acesta / nu știu cît de grea e așteptarea / și cît de fără întoarcere / drumul adevărului“.

Scriind, în Veghe, despre existența artistului în și prin cunoaștere, Mircea Tînescu face o poezie ascensională, mult asemănătoare celui gotic inițial, atît de pur, de sincer și generos uman. Dihotomia ființei este trăită intens la toate nivelele vieții, din ea rezultînd un permanent și tensionat dialog al părților; acest „giudeț al sufletului cu trupul“, guvernate de un scepticism pozitiv, este simptomul sigur al solitudinii superior asumate: „numai eu cel divizat / noi obscură metaforă cu oglinzi / nu ne mai putem atinge vreodată“.

Veghe comunică un mesaj stenic, nu este o clamare a zădărnici. În ipostaze cîtcodată antinomice, de pildă: „înalt cavalier al regatului fum“ — „vită cosmică“, Mircea Tînescu scrie o neliniștită poezie interogativă (specifică sfîrșitului nostru de veac), bogată în nuanțe, disimulată în afirmații puse apoi sub semnul incertitudinii, sau imediat contestate; semn, credem, al unei forțe de adînc, nu de fașadă. O poezie adresată celor tari, pentru că nu desfășoară și nici nu promite o altă Arcadie decît cea a cuvîntului.

Mihail IORDACHE



Impăcare

nu mai întoarcere spre mine
totul demult legiuit
cuvintele la fel măsoară ele

cum suple poduri mișcătoare
mi-au fost către cetate
și tot cu lanțul lor fragil
fără sfîrșit m-am înzăuat

de ce să mă tem în noapte
cînd prăbușit
rotește moara
cu vîntul numai în aripă
la îndoiala boabă peste boabă

și nesfîrșite lanuri în cules
de cine să mă tem în noapte
cînd cer avem cît vezi cu ochii
să măsurăm în pașnicul țînut

și e uitat cum mă mai cheamă
și-n care timpuri ridicat

Pierdere

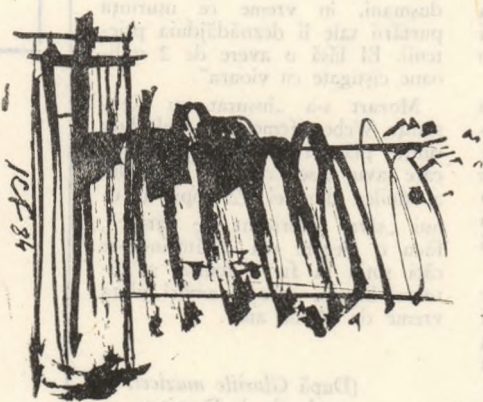
atîta din lucrare se poate
dărîma și vinde și juca și pierde
pe mesele verzi ale întîmplărilor

ca să meriți intrarea în eutimia
nivelat cu vegetație egală
iar din lacune să curgă fertilitate
explodînd cicluri inutile

atîta din turn se poate batjocori și pierde
în ceasuri asediate la somn
cînd peste toate plutește neliniștea
îndoiala sufocarea vămii pămîntești

ale celor din tine pămîntești
ticăloșindu-se sub glas străin

cel de mai jos decît jos
spun atîta din noi
pot fura pot vinde pot juca pot pierde
atîta pot înșela sub nopți ce trec pitic
și am a mă-ntoarcere la fel
cu miinile goale grele și goale



Bucurie

pe drumul cel șarpe
treccrea-i șarpe
ce trupul ei scrie
la cîntec la cîntec
limbile toate-nșeleg

deasupra
în cartea ta despre astre
astrelor trec elegant
e un loc de plăcere
se luminează eterul
șirag atîrnare la gîtul tăcerii

flăcări la hotarul lichid
copaci tremurători aprind frunze
ard ca arama
ca noi de tare mai ard
cîntec cîntec
ne-nchidem tot în bucurie
a înțelege n-am lăsat

Dimineață

vine lumină peste noi iubito
ca o mașină de netezit fără nume
și te-aș trezi să înălțăm ziduri
să cuprîndem toată minunea
treccrea noastră spre moarte

vine mașina de netezit
și ochii tăi stau limpezi pierduți
stau și mă văd anacronic de clari și de puri
sub frig
rătăcit fărîmițat pierdut

vine peste noi și te aperi
cu minciuni moi transparente
doar trupul zid laminat
și gîndul meu strivit ca o jertfă
și ca o pinză albit
limpezit și intins peste lume

Șoapta

mă apropii
ca apa morții
cît un gînd
să gust veninul ultimei
ating obraz de tînără nălucă
complicate îngemănările curbelor
totul împlinit
de partea rușoasă a privirii
și-abia ascuns
sub veșmint mincinos
ne-ncăpător
buzele cele în bură
ce nu se mai încheie

Peisaj

poate-n adine lumina ochilor goi
sau în norul străin
rătăcit către mine
de o hartă uzată

luna mea septembrie
te ating moale
intomnată amantă culecată-n otava
catifelată cu vorbe reci

și ziua mea fecioară
un semn de mirare pe țărîm
vei aștepta statornică femeie
să umpli un năvod de gesturi

doar lui mă duc să mă vindec
transparent albatros prăbușind
cuvinte
pe care voi pași fără teamă

Țipătul

lunga încercare în veghere
în ceasuri ritmate cu eroziunea unui veac
cunoașterea și
mîndria celui nînfrînt provocatoare

e noapte încă multă de trăit
vin specii rudimentare ale răului
repetînd tortura
trupul ucis cu savantă încetineală

și subtila agresiune asupra minții
gregaritatea ciupercă fosforescentă
haloul rinjetului și aerul
aerul întregii acestei lumi

împislit cu duhoare imensă
nici întuneric nu se mai poate șlefui
în ochii goi opaci și goi
și ritmic te încearcă gîndul

morții izbăvitoare
dar noaptea-i încă lungă de trăit
și te înceacă lent dulceața biciuirii
cum cazi cum fruntea lespede atinge

se-aude coborît de tunet
spăimîntător și de trei ori
fug toate vei mai trăi o zi

a țipat veghind îngerul de zinc
ca un numărător al ultimului pas
ca o iluzie fără de moarte

Primul țipăt

nu te ascunde și nu te ocroti
nici gîndul nu-mi știe ajunge la tine
nici spaimile trezite-n ceasul slab tîrziu
tu nu mai știi cine sînt

cum te strivește pîsla iernatică a cerului
cum valul te rostogolește-n abis
tu ești încarnarea așteptării
cu cînd voi învăța să aștept

peste acea fragilitate exotică
aș fi căzut ca o ploaie de fier
aș fi erupt din ea lavă arzîndă
tu nu mai știi cine sînt
e-atît de-aproape primul țipăt
m-am dus în altă lume întrebînd
între mine și moarte tăcerea cea lungă
mai lungă de-o viață de sfînt
să armonizăm simțirile noastre
dar nu știi dar nu știi cine sînt

Insemnare

egal cu mine fi-vei
nu mă lăsa în voia
balanței înșelătoare

căci e știut
în fața evidențelor
aflat pe taler
pe singurul taler

și cum să cred în lucrul acesta
care există numai jumătate

ființa se prelinge-n grea boală
veghea se scoate din numărătoare
și nimic din ce-ai dobîndit
nu va folosi a doua oară

cînd vom trece pragul
în jumătatea virtuală

Adolescență

nici nu visez cum voi dispăre
cuprins în nimic
zilele-mi navighează ca o mirare
printre armonii inventate

sînt calul de încălecat
și iarba fiarelor și apa vie
și sabie și lumina unei cărări
spre alt tărîm

ierburile memoriei încep creșterea
într-o devălmășie tropicală
coasa cocoșilor se ascute
și-ncercă tăișul pe un gînd subțire

nici nu știu cum arată frica
nici felul furii cum se poate
fugi din tine printr-o venă deschisă
și de aceea voi fugi

Portret

turn gata să năruie
abia susținut de spirală
șarpele gnos
incolăcit înveninat

de retezat limbi în tandră legănare
de zăvorît ochiul la ademenire
mă curmă anul subțire tăios

privesc neumbrate tărîmuri
sete celui de strajă
la fel adevăr
la fel și viață
coarda-i sudată pe os

Encomion

vă spun vouă
iată-mă-s
prin ochii voștri încredințare
nu am fost singur
nici girbov

limba clopotului căzu
și mă avu a străbate
din creștet pînă la tălpi
iată-mă-s

împăcat mă spulber
fum de cuvinte
tot nalt văluit
din îmbrățișare cu focul
ce mă putu mistui
din creștet pînă la tălpi

Textele de față fac parte din caietele Veghe, Caligrafie, Compunere.

Desene de Ion CARP FLUERICI

YVES BONNEFOY (Franța, n. 1923)

Locul salamandrei

Salamandra surprinsă stă nemșcată
Simulind moartea.
Acesta e primul pas al conștiinței în piatră,
Mitul cel mai pur,
Un incendiu traversat, numit spirit.

Salamandra era la jumătatea
Zidului, în lumina ferestrelor noastre.
Avea o privire de piatră,
Dar îi vedeam inima bătând etern.

O, complicea și gândirea mea, alegorie
A tot ce este pur,
Pe care o iubesc cum își reprimă în liniște
Forța bucuriei.

Pe care o iubesc pierdută în muzica sferelor
Cu trupul său inert,
Pe care o iubesc așteptându-și ora victoriei,
Ce-i ține sufletul ținut la pământ.

Traducere de Constantin SEVERIN

CRONICA PLASTICĂ

ANUALA '83

Reprezentând punctul focalizator al forțelor creatoare ale Cenaclului U.A.P. Suceava, expoziția sa reprezentativă se constituie într-un eveniment al vieții spirituale din județ. Dincolo de constatarea generală (o participare numeroasă — 45 de expozanți —, o mai bună reprezentare a sculpturii, o infuzie de tinerețe) expoziția — cuprinzând lucrări inspirate din realitățile contemporane și închinată Unirii — aduce o imagine elocventă a fazei creatoare a fiecărui artist.

Cu același accent pentru orchestrări cromatice, Ion Carp Fluerici expune un portret de o mare vibrație a transfigurării, Adrian Bocanca oferă propria-i finețe stilistică conturându-și cu claritate limbajul plastic propriu, Virgil Parghel condensează materia picturală în expresii clare iar Veronica Gridinoc și Dumitru Rusu își relevă și de această dată virtuțile de buni acuareliști, într-o gamă diversă de tonalități. La același nivel

valoric se situează Mărioara Pruteanu-Corduban și Mircea Hrișcă (cu o evoluție dezinvoltă). Natura statică, echilibrată, bine pusă în valoare de imagini dense ne oferă Pușa Pislaru, Angela Pitaru-Bolnavu, Traian Postolache, Lucia Puscășu, Viorica Moruz, Cornel Tincu, Elena Bardă, Mircea Dăncășu. Peisaj, dovedind o înțelegere mai nuanțată a funcției culorii, întâlnim în lucrările Eugeniei Goras, Marianei Dragomirescu, ale lui Tiberiu Moruz, Irinei Tincu. Prezențe notabile mai oferă Constantin Zelter, Elena și George Constantinescu, Dan Grigoras, Dan Hodoroabă, Romeo Calanca.

„Secțiunea” de sculptură mică și artă decorativă este reliefată de apariția unor nume noi (Florica și Alexandru Grosu), alături de cele „cunoscute” (Mircea Dăncășu — aflat într-o nouă etapă de creație — Ion Maftici cu evoluție spre sinteză, Traian Ion Cojocariu) — în timp ce tapiseriilor Marceliei Larinescu i se alătură lucrarea Mariei Cojocari.

Petru DRIȘCU

Consemnări

● Discuție

Volumul „FAȚEȚELE REALE ALE SECTELOR RELIGIOASE”, de Petre Hladachi-Bucovineanu, apărută recent în Editura Politică, se înscrie ca o contribuție deosebită la educarea ateist-științifică a maselor, la ridicarea nivelului de cunoaștere. Având în vedere aceste semnificații, consemnăm câteva opinii ale autorului (născut pe aceste meleaguri).
Vă rugăm să ne spuneți ce idei au stat la baza concepției acestei lucrări?

— Cartea aceasta vine din nevoia reală de a prezenta, pe bază de fapte, fațetele reale ale preceptelor și practicilor sectelor religioase. De cîțiva ani, s-a scris și s-a vorbit despre aceste pretinse „confrerii religioase”. Nu știu ca până acum să se fi detaliat, explicit și implicit, complexitatea fenomenului, asemănările și deosebirile dintre aceste grupări, semnificațiile unor acțiuni ale sectelor, sau despre organismele care le dirijează și finanțează din umbră. Despre toate s-a spus cîte ceva, a existat, și există, tendința de a se vorbi despre ele în mod general, o tratare în bloc, greșită și dezorientantă, fapt ce impunea, după părerea mea, apariția unei asemenea cărți. Firește, deși este prima încercare, din țara noastră, de cuprindere, într-un volum de sine stătător, a aspectelor multiple referitoare la nocivitatea preceptelor și practicilor sectante, aceasta nu înseamnă că despre activitatea acestor grupări nu mai este ce spune. Dimpotrivă, chiar în conținutul lucrării pledez pentru o analiză mai amplă a fenomenului din partea cercetătorilor, pentru a se preciza corect, conform concepției materialist-dialectice, sub toate aspectele, întregul sistem folosit pentru influențarea psihosocială a persoanelor de diferite categorii.

— Fenomenul sectant, este mult discutat și controversat în întreaga lume. În cartea dumneavoastră sînt idei prin care acceptați sau respingeți, cu argumente, punctele de vedere ale unor cercetători români sau străini. Care este punctul dumneavoastră de vedere?

— În diverse lucrări apărute la noi, ca și în străinătate, analiza activității sectelor a fost efectuată parțial, uneori cu multe rețineri și, de regulă, în contextul vieții religioase tradiționale. Unele lucrări — îndeosebi articole din presă — au aprobat senzațional unor fapte și nu analiza lor. Apoi, unii sociologi și filozofi străini au analizat sectantismul religios prin prisma unor interese proprii, ignorînd fenomenele la care asistăm în contemporaneitate, cum sînt cursa înarmărilor, lupta popoarelor pentru pace, adîncirea crizei capitalismului cu tot cortegiul de urmări. (P. D.).

● Expoziție

Foaierea Ateneului „Ciprian Porumbescu” din municipiul Suceava a găzduit recent expoziția pictorului Grigore Micu, elev la clasa profesorului Virgil Parghel din cadrul Școlii Populare de Artă. Cele 34 de lucrări (ulei și ceracolor) relevă, din punct de vedere tematic și stilistic, două formule plastice deosebite. Peisajele, bine construite, compuse riguros, delicat armonizate, descriu mai ales raporturi cromatice simplificate, în timp ce portretele și naturile statice îndrăznesc mai mult, descoperind o anume materialitate a tonurilor, încheindu-se într-o arhitectură aproape analitică, etalînd o gamă coloristică sugestivă. (V. R.).

● Recunoaștere

La a V-a ediție a concursului de caricaturi „Yomiuri”, organizat de publicația „The Yomiuri Schimbun” din Tokio (Japonia) studentului sucevean George Ostafi i-a fost acordată o mențiune. (P. D.).

„Viața după Babel”

Este greu de conceput un mai complex și mai interesant tratat al teoretizării și exemplificării actului traducerii ca *După Babel* de George Steiner (cu modestul subtitlu „Aspecte ale limbii și traducerii”). Eruditul autor a pus laolaltă, lucru evident, fișele de ani și ani ale unui laborator monstruos. Dar că liantul acestor fișe este acel tip de meditație, nu atât profundă și riguroasă (condiție clară), cât armonizată cu „posibilitățile imposibilului”, dispusă a explora ultimele consecințe ale străvechii îndeletniciri, este vrednic de laureaminte.

O anume retorică personală conferă uluitorului manual farmecul unei noi povești — necesarmente ridicată pe arhetipul eșecului transformat în reușită pe măsura „consumării” lui. Lupta cu inerția începe, dacă nu cu motto-urile ce acoperă două pagini, cu capitolul I, „Înțelegerea ca traducere”, dedicat ecuației a traduce = a interpreta. Urmează capitolul „Limba și gnoza”, un istoric al îndelungii încercări umane de a identifica și corela „universaliile” limbii, necesarul catalog al celor mai eminente momente, începînd cu evocarea tradiției „directoarei” turn Babel, continuînd cu avaturile cabalei, cu Leibniz, Vico, Hamman, Humboldt ș.a. și ajungînd, firese, la un Whorf, Chomsky, Robert Hall (vom adăuga și numele lui Steiner!). Dacă Humboldt devenea printre primii conștienți (în scris) de faptul că „limba se poate întoarce împotriva omului”, obsedantele monade ale lui Leibniz au devenit instrumentul de cercetare despre care Whorf poate afirma: „pe de o parte, [ele] nu vor fi alterate de diversitatea existentă a limbilor și, pe de alta, vor fi suficient de bogate și explicite pentru a explica rapiditatea și uniformitatea studiului limbii și remarcabila complexitate și sferă a gramaticilor generative care sînt produsul studiului limbii” căci, zice Chomsky, „orice progres real în lingvistică constă în descoperirea că anumite trăsături ale unor limbi pot fi reduse la proprietățile universale ale limbii și explicate în funcție de aceste aspecte profunde ale formei lingvistice.” Pledoaria firească este pentru găsirea „structurilor universale de adîncime”, păcatul asociațiilor de suprafață nefiind, în acest sens, străin nici gramaticii transformațional-generativă, bazată măcar pe o premiză falsă: reducerea discuției la „terenul” limbii engleze. Criticul literar George Steiner invocă, precis și benefic, pe Kafka și, desigur, pe Borges. Interesant este că acest capitol de fapt re-asează fundamentul discuției; pentru ca, în următorul: „Cuvîntul împotriva obiectului”, excursul episte-

mologie să o „relanseze, clătînd-o! Convocarea persoanei I („Cele ce urmează sînt notații personale”) are aici un sens filozofic, de confruntare superioară. Să ne mîrginim a semnală, la pagina 191, captarea încă o dată exactă a unui mecanism esențial, de data aceasta al tragicului, ținînd de „tensiunile ce au loc între necesitatea realizată și acțiunea semnificativă”, pagină unde, alături de exemplele tragediilor grecești, s-ar fi putut adăuga toate marile tragedii în genere și unde mintea cititorului român adăuga „Miorița”.

Capitolul IV, „Norme teoretice”, este încercarea redefinirii traducerii ca teorie literară, unde, în cadrul demonstrației imposibilității transmiterii, este citată în întregime poezia lui Marin Sorescu „Retroversivă” (p. 302)!

Poate cel mai interesant rămîne capitolul „Mecanismul hermeneutic”, care oferă de pildă o uimitoare discuție despre linearitate, o reabilitare în fapt a acesteia ca supremă realizare a actului traducător. Steiner știe cu cine să colaboreze și izbînzile pe care le redeclădește au întotdeauna garanția excelenței vecinătăți. Nu el a reabilitat traducerea din grecește ale lui Hölderlin, dar el le-a cimentat în demonstrația amintită și astfel se poate spune că a procedat tot timpul, cu tot materialul său.

Ce s-ar putea spune despre capitolul ultim, „Topologii culturale”? Un deliciu al spiritului însetat de deschidere. Spre ilustrare, iată doar începutul unei „baze” de discuție: „Dacă — după sentința lui Whitehead — filozofia occidentală este o notă de subsoal la Platon...”

Am vorbit, foarte pe scurt, de fiecare capitol în parte nu pentru că această carte nu ar avea armături de unitate; dar evident este că, chiar în pofida unei postfețe (care nu schimbă mult), Steiner și-a ridicat turnul etaj cu etaj, trăindu-i lucid arhetipala prăbușire continuă. Am ghicit un zîmbet de Sisif sub masca lui de... Steiner.

Traducătorii acestei cărți au, desigur, mai întîi meritul semnalării ei. Funcție importantă a întreprinderii traducătoare asupra căreia nu e cazul să mai insistăm. Ștefan Avădanci și Valentin Negoită vor fi îndurat chiar mai multe decît sugerează primul (într-o necesară prefață) de la un „maître” ca Steiner; fapt e că nu au lăsat să se simtă nimic din travaliu. Cel mai bun omagiu adus lor ar fi să-i ferim de clișee nelipsite în aceste ocazii. Destul că și-au legat numele, prin eleganță priceperă lor, de unul din cele mai importante evenimente editoriale din ultimii ani.

* Editura Univers, 1983, trad. de Valentin Negoită și Ștefan Avădanci.

Liviu MARTINESCU

CADRAN

Generozitate

Cu o generozitate (care în acest caz nu-și găsește justificarea) revista *Amfiteatru* (nr. 12, 1983) oferă una din cele douăsprezece pagini ale sale numitului Anton Grecu, care, ne înștiințează semnatarul noșter de prezentare (camufflat, bineînțeles, sub inițiala A.) „nu face parte din nici o generație a grabei și nerăbdării (?) de a publica”. Așadar, A.G. „a publicat, de altfel, puțin pînă acum” dar, ne asigură același misterios A., „el este deja un poet format”.

Cît de „format”, se observă din „producțiile” pe care i le găzduiește respectiva publicație lunară. Înțelegînd, probabil, că poezia patriotică se rezumă doar la ritmarea pe niște teme date, A.G. versifică sirguincioși, vehiculînd nume și fapte memorabile ale istoriei naționale, după cum urmează: „Decebal, carpatic faur / Răsărit din munții sfinți / Amar a tăiat de aur (?) / Hotar datinei fierbinți”. În ciuda ambiției pe care i-o intuim, A.G. nu reușește decît să consemneze conștiințios vagi cunoștințe și informații reținute din manualele școlare. În viziunea sa Vlad Țepeș, de pildă, „După ce potrive boierii-n ascultare / Vamă domnească stabili-n negoț / Așeză corp de pază pe firele comerciale / Și cu îndestulare îi țepu pe hoți”. Tonul sfătos-cronicar nu

reușește să salveze versurile de platitudine. Aceeasi imagine simplistă o are A.G. și despre Gheorghe Doja „pus pe-un tron” de for sau despre Ion Vodă, ne spune el, „Cîștigă frăție de arme la cazaci / Și cu dragoste-i (?) birui pe turci la Jiliste”. Amintindu-și desigur de ilustrațiile de uz didactic, A.G. îl vede pe Mihai Viteazul „Cu securea-n mînă și cu securea-n dinți” iar Dimitrie Cantemir „mai sus cărturar fost-a decît Domn”, ne comunică autorul, adăugînd „ubi la miazăzi (?) / Și-ndelungă frăție-nfrăți cu Petru-ntii”.

Considerăm că exemplele inserate devin concludente pentru modul naiv și pueril în care A.G. înțelege (că poate) aborda poezia de inspirație patriotică, poezie ce implică o înaltă responsabilitate civică și estetică. A rosti numele iluștrilor înaintași sau a relua noțiuni-simbol, devenite scumpe nouă, tuturor, sufocîndu-le în ziceri lipsite de fior liric și, nu de puțin ori, confuze, nu înseamnă a face poezie patriotică. Este regretabil că revista *Amfiteatru*, destinată cu precădere tinerilor, încurajează asemenea texte pe care le recomandă — cu destulă ușurință — drept versuri ce exprimă „sentimentele cele mai adînci”.

Ioanid DELEANU

FELURIMI

— ...Cu cîntec

Lui Mozart „matematicile îi plăcuseră așa de mult, încît umplea de cifre zidurile și dușumeaua din odaie fără ca acest studiu abstract să-i stingă dragostea ce avea în inimă”.

Beethoven „nu putu găsi nici o locuință în mijlocul Vienei din pricina obiceiului ce avea de a umplea zidul cu cifre și scîndurile de apă, spălîndu-se toată ziua”.

Tot Mozart: „...ca pianist el întrecu pe toți pianiiști de pe timpul său, și în așa chip încît ei atribuiau dibăcia lui unui inel magic pe care îl purta în deget. Auzind de aceasta el scoase inelul, nu-l mai purta, dar cînta tot așa de bine. Mai cu seamă mîna stîngă avea un joc de o înțelală necomparabilă”.

Despre Paganini: „...ușurința neauzită cu care executa concerte întregi, pe coarda a patra a vioarei, a făcut să se creadă că s-a dat la magie, dar n-avea alt secret decît organizația lui deosebită ajutată de o muncă îndelungată”.

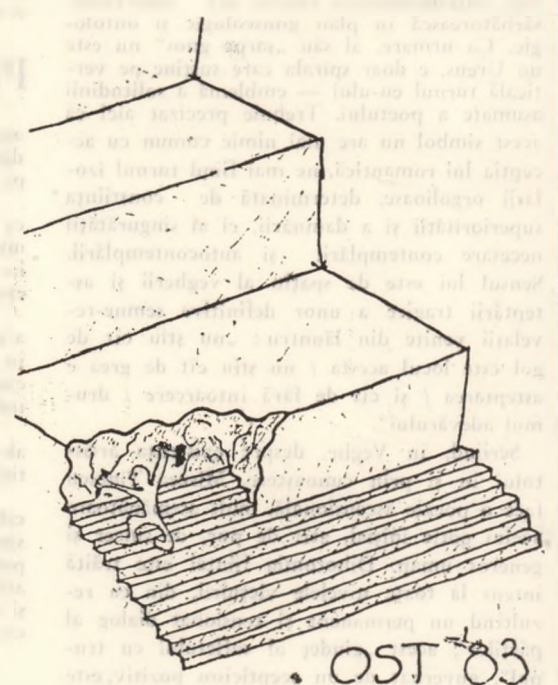
Beethoven „începu să studieze pianul fără gust și numai ca să nu-l mai bătă tatăl său, cîntăreț bun și băutor de frunte. Mama sa nu părea a exercita asupra copilăriei sale mare autoritate. Odată îi strivi un pianjen pe care îl

domesticise el și care sta lingă el cînd cînta din vioară. Beethoven de minie sparse vioara. Beethoven se făcu tipul omului excentric. Ajunsesse așa de distrat încît intra în restaurant să mînce și ieșea fără să fi cerut de mîncare”.

Lui Paganini „nenorocita patimă a jocului îi slăbi sănătatea și afacerile de bani, dar se lăsa într-un chip curajos după ce juca cîteva zile și pierdu de-și amănînt toate juvencialele și chiar instrumentele de muzică de mare valoare pe care le primise dar de la prietenii... Caracterul său mîndru îl făcu să aibă mulți dușmani, în vreme ce ușurința purtării sale îi deznădăjduia prietenii. El lăsa o avere de 2 milioane cîștigate cu vioara”.

Mozart s-a „însurat cu Constanta Weber, femeie cu mult bun simț, plăcută și cumsecade, cu care avu șase copii”. Haydn, al doilea din cei 12 copii ai unui „sărac fabricant de căruțe”, făcu o alegere rea căsătorindu-se căci soția sa fu o femeie cicălitoare, bigotă, care îi amări viața vreme de 40 de ani”.

(După *Gloriile muziceii*, traducție de Dumitru Stănescu, București, 1898)



REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA. Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURA ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA Str. Mihai Viteazul nr. 48